

A MAROS ROMÁNIAI SZAKASZÁN FÉSZKELŐ PARTIFECSEKE- (*RIPARIA RIPARIA*) ÁLLOMÁNY HELYZETE 1991-BEN

*Szombath Zoltán–Kohl István–Kónya István–Libus András–
Szombath István–Sárkány-Kiss Endre*

Abstract

Z. Szombath – I. Kohl – I. Kónya – A. Libus – I. Szombath – E. Sárkány-Kiss: State of the Sand Martin (*Riparia riparia*) population nesting along the Romanian section of the river Maros in 1991

Between 13th June and 25th July avifauna of the river Maros was studied on the fifth occasion, with a special reference to the Sand Martin population. On a total of 91 nest-colonies containing 9281 living holes were mapped along the 719 km-long Romanian section of the river. Considered approximately 50% of total holes to be inhabited, the Sand Martin population could be estimated to ca. 4640 pairs. Localization of the colonies along the river was varied. Distribution of the nesting pairs and the inhabited holes along a 50 m-long section of the river as well as exposure of the river wall according to geographic pole were presented.

The section of the river between Deda and Arad examined on four occasions revealed minor changes in the number of the colonies whilst, the number of the inhabited holes showed considerable variations over years. It was concluded that abundance of the Sand Martin population along the river Maros was considerably lower, compared to those of other known European rivers.

Bevezetés

A partifecske Erdélyben jól ismert fészkelő faj, amely a szakadó partoknál gyakran megtalálható. Állományának felmérése, fészektelepeinek feltérképezése aránylag könnyen eszközölhető. Az a körülmény, hogy e faj lineáris elterjedést mutat, szigorúan követi a folyók vonulatát, nagyban megkönnyíti a felvételezést. Ehhez az is hozzájárul, hogy csak ritkán telepszik meg a folyómedertől távolabb eső helyeken, például kubikgödrökben vagy meddőhányók oldalában.

E kis munkaközösségnek sikerült öt alkalommal – a Maros folyó madárvilágának tanulmányozása során – e faj elterjedésére és állományának megfigyelésére különösebb gondot fordítani (*Antal–Szombath 1971, Kohl et al. 1975, 1983, Szombath et al. 1989*)

1991-ben ötödször ismételtük meg 22 év leforgása alatt a Maros folyó partifecske-állományának felmérését. Ezáltal sikerült átfogó képet alkotnunk a faj egyedszámváltozásairól, telepeinek eloszlásáról és nagyságáról. Megállapíthatjuk, hogy a faj állománya számottevő ingadozásnak van alávetve, de a telepek eloszlása – ez idő alatt – aránylag állandó értéket mutat. A Maros Erdély legnagyobb folyója, s minden bizonnyal e vidék partifecske-állománya nagy részének nyújt életteret és fészkelési lehetőséget.

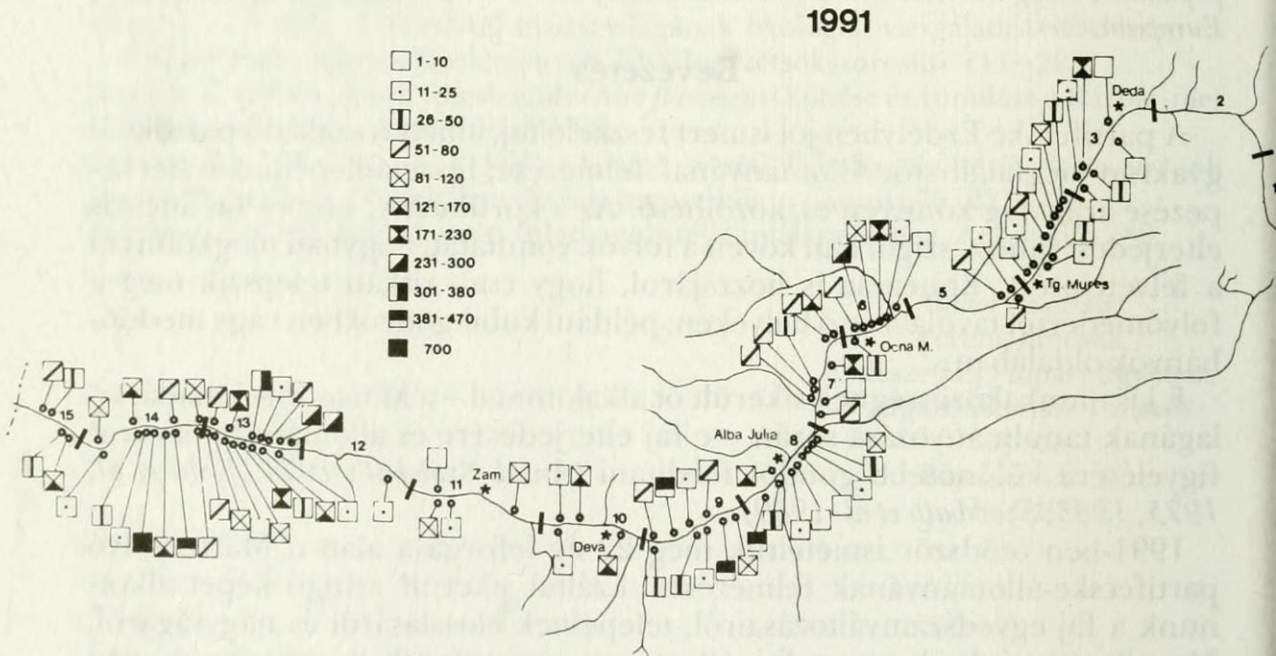
A vizsgált terület és munkamódszer

A Maros folyó teljes hossza 766 km, amiből Románia területére 719 km esik (Újvári, 1959). A forrásnál mért tengerszint feletti magasság 850 m, míg az országhatárnál 86 m. A folyó felső szakasza magába foglalja a Gyergyói-medencét, valamint a Toplița–Deda közötti szorost (110 km). A folyó középszakasza az erdélyi Mezőség peremén húzódik, majd a Nyugati- és Déli-Kárpátok előhegyei között éri el az aradi síkságot, ahol alföldi jellegűt vesz föl.

A középső és alsó szakaszon a kanyargó folyó a fészkeléshez kedvező partszakaszokat alakít ki, főleg azokon a részeken, ahol eróziós tevékenységét könnyebben kifejti. Kivételt képez a középszakasz alsó része, ahol a kétoldali hegyesek szűk völgybe szorítják a folyót, és erdőségek kötik a partokat.

Vizsgálatainkat két csoportban, szinkronban végeztük. A forrástól Luda-szig terjedő 262 km-es részt gyalog tettük meg a folyó mellett, míg a hátralevő 457 km-es szakaszt evezős csónakkal jártuk be, 1991. június 13. és július 25. között. A fészektelepeknél a következő adatokat vettük fel; a fészkelőüregek száma, a megfigyelt madarak száma, valamint a telepeknek az égtájakhoz viszonyított helyzetét mértük be tájolóval.

Az adatok könnyebb feldolgozása végett a folyót 50 km-es szakaszokra osztottuk és azokat a forrástól kezdődően számoztuk. Kivételt képez a 15. szakasz, melynek hossza csak 19 km. Ennek következtében ezen szakasz értékei nem képeznek összehasonlítási alapot a többi szakasszal. (lásd a térképet).

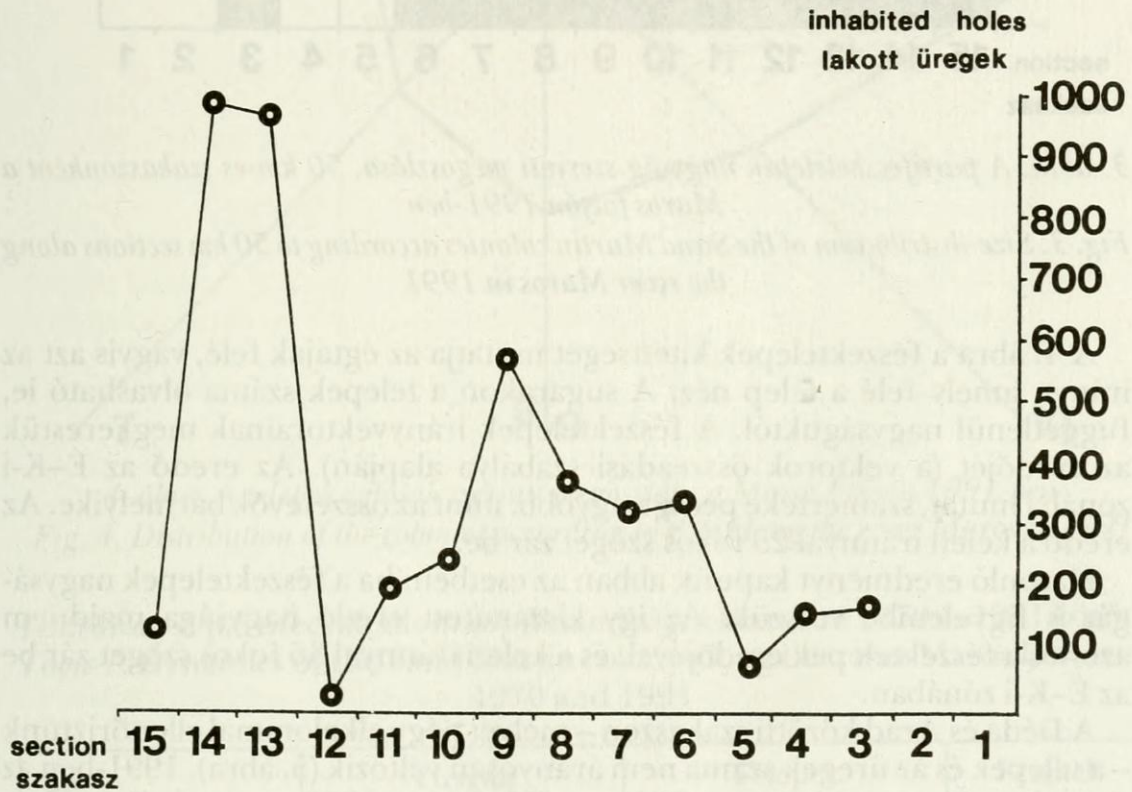

1. ábra. A partifecske telepek megoszlása a Maros folyón 1991-ben
 Fig. 1. Distribution of the Sand Martin colonies along the river Maros in 1991

Eredmények

A partifecske állományának eloszlása a Maros mentén nem egyenletes. A forrástól számított 110 km-es szakaszon nem találtunk egyetlen telepet sem. Az első telepet a toplița-dédai szoros alatt, Rușii-Munținál találjuk (425 m t.sz.f.). Összesen 91 fészektelep volt, amiből 45 a jobb parton, 46 pedig a bal parton helyezkedett el. A legkisebb 3 fészkelőüregből állt, a legnagyobb telepen 700 üreget számoltunk. A telepek hossza 3 és 300 között váltakozott.

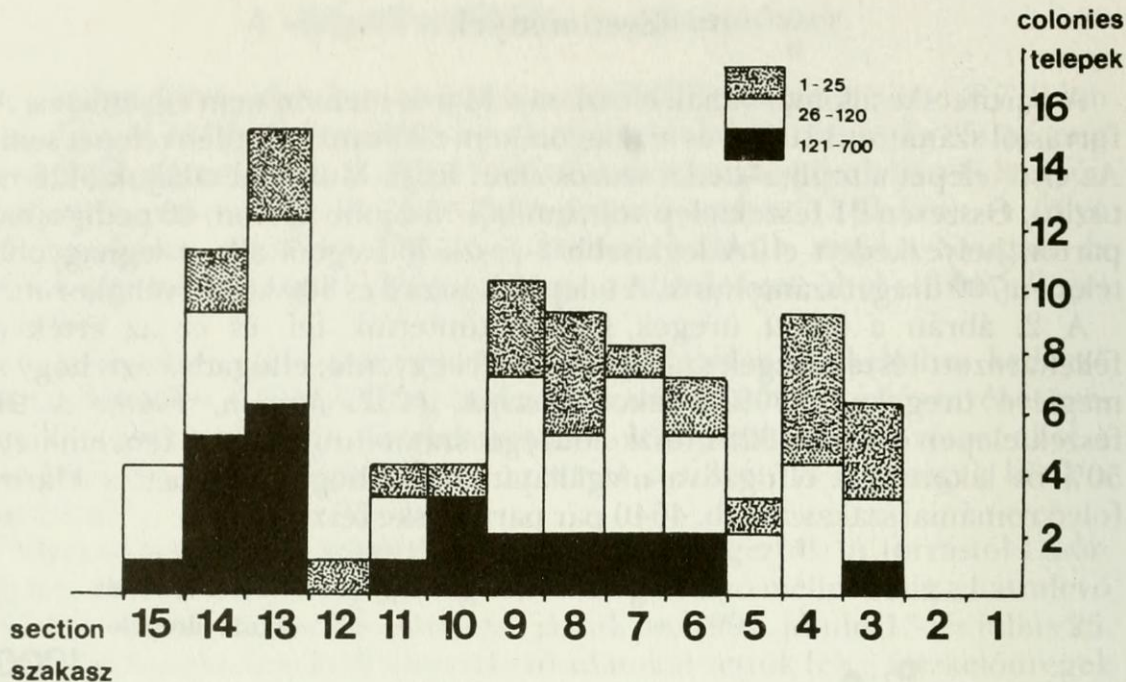
A 2. ábrán a lakott üregek számát tüntettük fel, és ez az érték a felleltározott fészeküregek számának felével egyenlő, elfogadva azt, hogy a meglévő üregeknek 50%-a lakott (Jozefik, 1962, Marián, 1968). A 91 fészektelepen összesen 9281 fészkelőüreget számoltunk meg. A fent említett 50%-os lakottságot elfogadva megállapíthatjuk, hogy 1991-ben a Maros folyó romániai szakaszán kb. 4640 pár partifecske fészelt.

2. ábra. A lakott üregek megoszlása szakaszonként a Maros folyón 1991-ben. A folyószakaszok a 0 folyamkilométertől számított 50 km hosszú szakaszok sorszámát jelölik. A 15. szakasz hossza csak 19 km

Fig. 2. Distribution of the inhabited holes according to section in 1991 along the river Maros in 1991

A 3. ábrán a fészektelepek szakaszonkénti megoszlását ábrázoltuk, három nagyságrendbe osztva azokat. A grafikonon a számozás a térképnek megfelelő, tehát a szakaszokat a folyás irányában tüntettük fel.

3. ábra. A partifecskelepek nagyság szerinti megoszlása, 50 km-es szakaszonként a Maros folyón 1991-ben

Fig. 3. Size-distribution of the Sand Martin colonies according to 50 km sections along the river Maros in 1991

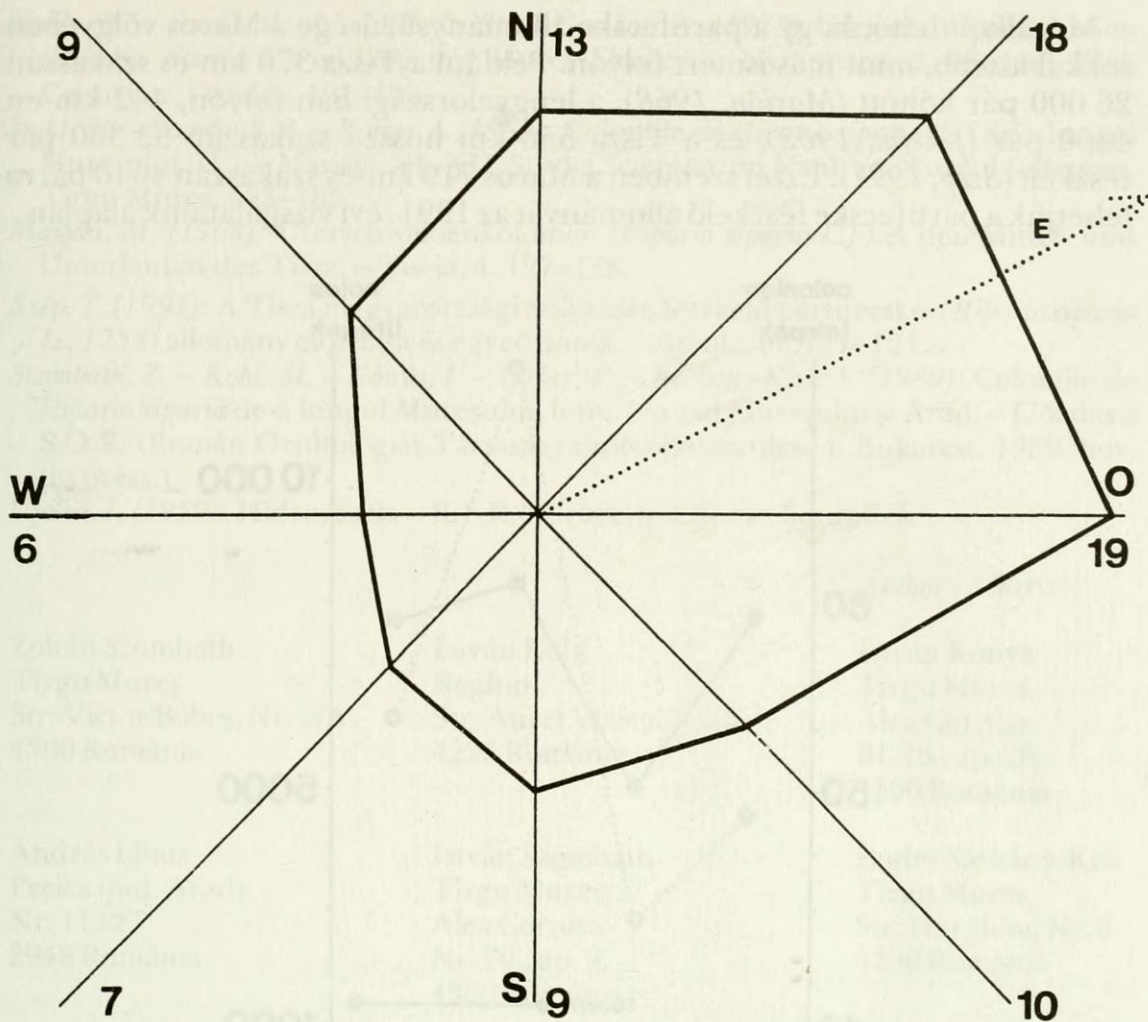
A 4. ábra a fészektelepek kitettségét mutatja az égtájak felé, vagyis azt az irányt, amely felé a telep néz. A sugarakon a telepek száma olvasható le, függetlenül nagyságuktól. A fészektelepek irányvektorainak megkerestük az eredőjét (a vektorok összeadási szabálya alapján). Az eredő az É–K-i zónába mutat, számértéke pedig nagyobb, mint az összetevők bármelyike. Az eredő a keleti iránnyal 25 fokos szöget zár be.

Hasonló eredményt kapunk abban az esetben, ha a fészektelepek nagyságát is figyelembe vesszük. Az így kiszámított eredő nagysága majdnem azonos a fészektelepek eredőjével, és a keleti iránnyal 36 fokos szöget zár be az É–K-i zónában.

A Déda és Arad közötti szakaszon – melyet négy alkalommal ellenőriztünk – a telepek és az üregek száma nem arányosan változik (5. ábra). 1991-ben az üregek száma majdnem a felére csökkent az 1989-es eredményekhez viszonyítva, míg a telepek száma kevésbé esett vissza (Kohl et al. 1975, 1983, Szombath et al. 1989).

Mivel 1970 és 1991 között öt alkalommal vizsgáltuk a Maros folyó madárvilágát, hasznosnak tartjuk a partifecske helyzetére vonatkozó összesített eredményeket az 1. táblázatban közölni.

A 91 fészektelep közül csak kettő nem volt a Maros partjába építve. A 12. telepet egy kubikgödörben találtuk, az ártérben, kb. 50 m-re a folyótól. Az 53. telep egy meddőhányó oldalába volt kb. 12 méter magasságban, 150 m-re a folyótól.

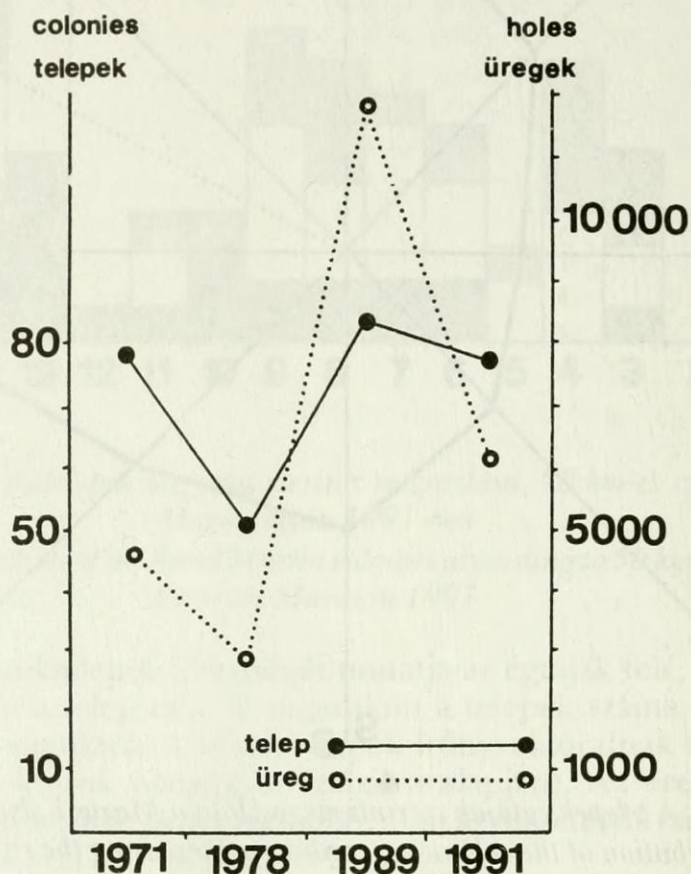

4. ábra. A telepek égtájak szerinti megoszlása a Maros Folyón 1991-ben
 Fig. 4. Distribution of the colonies according to pole along the river Maros in 1991.

1. táblázat. A partifecske állomány dinamikája a Maroson 1970 és 1991 között
 Table 1. Dynamics of the Sand Martin colony along the river Maros between 1970 and 1991

Év hossza Year	Vizsgált szakasz Length of section	Telepek száma No. of colonies	Fészkek száma No. of nests
1970	490 km	26	1 297
1971	650 km	77	4 544
1978	650 km	50	2 698
1989	650 km	83	11 908
1991	719 km	91	9 281

Megállapítható, hogy a partifecske állománysűrűsége a Maros völgyében sokkal kisebb, mint más ismert folyón. Például a Tisza 370 km-es szakaszán 26 000 pár költött (Marián, 1968), a lengyelországi San folyón, 442 km-en 4600 pár (Jozefik, 1962), és a Tisza 556 km hosszú szakaszán 33 300 pár fészkel (Szép, 1991). Ezzel szemben a Maros 719 km-es szakaszán 4640 párra tehetjük a partifecske fészkelő állományát az 1991. évi vizsgálataink alapján.

5. ábra. A partifecske telepeinek és fészkelőüregeinek mennyiségi változásai a Maroson a Déda és Arad közötti 540 km-es szakaszon 1971 és 1991 közötti időszakban

Fig. 5. Changes in numbers of the Sand Martin colonies and the nesting holes along a 545-km section between Deda and Arad along the river Maros between 1971–1991 years

Irodalom – References

- Antal, V. – Szombath, Z. (1971): Recensământul coloniilor de *Riparia riparia* (L) și *Merops apiaster* (L) de-a lungul Mureșului între Tîrgu Mureș și Pecica (Județul Arad). Studii și comunicări. – Muzeul de Științele Naturii. Bacău. 301–308.
- Jozefik, M. (1962): On the Influence of some Environment Factors on the quantity and distribution of Colonies of the Sand Martin (*Riparia riparia* L.) on the River San. – Acta Ornitologica. 69–87.

- Kohl, Št. – Szombath, Z. – Kónya, Št. – Gombos, A. (1975) Uferschwalbenkolonien (*Riparia riparia* L.) entlang des Mureş Flusses. – *Nymphaea*, 3. Muzuel Țării Crişurilor, Oradea. 191–198.
- Kohl, Št. – Szombath, Z. – Kónya, I. (1983): Coloniile de *Riparia riparia* (L.) de-a lungul Mureşului (II.). – Marisia, XI–XII. *Studia Scientiarum Naturae*. Muzeul Judeţean, Țirgu Mureş. 183–185.
- Marián, M. (1968): Uferschwalbenkolonien (*Riparia riparia* L.) bei den Mittel- und Unterlaufen der Tisza. – *Tiscia*, 4. 127–138.
- Szép, T. (1991): A Tisza magyarországi szakaszán fészkelő partifecske- (*Riparia riparia* L., 1758) állomány eloszlása és egyedszáma. – *Aquila*, 98:111–124.
- Szombath, Z. – Kohl, Št. – Kónya, I. – Weber, P. – Sárkány-Kiss, A. (1989): Coloniile de *Riparia riparia* de-a lungul Mureşului, între Izvorul Mureşului și Arad. – Előadás a S.O.R. (Román Ornitológiai Társaság) tudományos ülésén. Bukarest, 1989. nov. (in press.)
- Ujvári, I. (1959): *Hidrografia* – R.P.R. Bucureşti. Editura Ştiinţifică.

Author's address:

Zoltán Szombath
Țirgu Mureş
Str. Victor Babeş, Nr. 9/A
4300 România

István Kohl
Reghin
Str. Aurel Vlaicu, Nr. 3.
4225 România

István Kónya
Țirgu Mureş
Alea Cornișa
Bl. 16., ap. 26.
4300 România

András Libus
Pecica (jud. Arad)
Nr. 1132
2948 România

István Szombath
Țirgu Mureş
Alea Cornișa
Nr. 20., ap. 9.
4300 România

Endre Sárkány-Kiss
Țirgu Mureş
Str. Harghita, Nr. 6.
4300 România